

Nader onderzoek vleermuizen

Golfbaan The Duke, Nistelrode



Arnhem, 20 september 2016

Colofon

Titel : Nader onderzoek vleermuizen
 Subtitel : Golfbaan The Duke, Nistelrode

Projectnummer : 16.038
 Datum : 20 september 2016

Veldonderzoek : E.W.A. Janssen
 Auteur(s) : E.W.A. Janssen

Goedgekeurd door : T. Kooij

Opdrachtgever : Agel Adviseurs, Oosterhout
 Contactpersonen : mevr. H. Wenting



Bezoekadres : Tivolilaan 205, Arnhem
 Postcode : 6824BV
 Postbus/-code : 2, (6800AA)
 Telefoon : 026-8454583

info@ekoza.nl
www.ekoza.nl



Ekoza is lid van het Netwerk Groene Bureaus: www.netwerkgroenebureaus.nl

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	4
2. Wettelijk kader	5
2.1 Flora- en faunawet	5
3. Gebiedsbeschrijving.....	7
3.1 Gebiedsbeschrijving.....	7
3.2 Voorgenomen ingreep	8
4. Onderzoeksmethode.....	9
4.1 Vleermuizen	9
4.2 Vleermuiskasten.....	9
4.3 Uitwerking en rapportage	11
5. Resultaten	12
5.1 Vleermuizen	12
5.1.1 Kraamseizoen	12
5.1.2 Paarseizoen	13
6. Conclusies en aanbevelingen.....	14
6.1 Vleermuizen	14
6.2 Vleermuiskasten.....	14
6.3 Vervolgstappen	14
Bronnen	15
Literatuur	15
Websites	15

1. Inleiding

Het clubhuis van golfbaan The Duke aan de Slotenseweg 11 te Nistelrode zal worden uitgebreid. Er zal een hotel- en een congresaccomodatie aan worden gebouwd.

Eén van de haalbaarheidsstudies die hiervoor dient te worden uitgevoerd is toetsing aan de natuurwet- en regelgeving. In het kader van de Flora en faunawet is het van belang om inzichtelijk te krijgen of er beschermde planten- en/of dieren voorkomen en welk effect de werkzaamheden op deze soorten kunnen hebben.

Hiervoor heeft Agel in maart 2016 een quickscan Flora en Fauna uitgevoerd. Uit dit onderzoek is naar voren gekomen dat er verblijfplaatsen van vleermuizen in het plangebied voor kunnen komen. Voor het rooien van de bomen in het plangebied dient er nader onderzoek naar verblijfplaatsen in holtebomen en de eventuele functie van de groene lijnelementen als vliegroute en foerageergebied plaats te vinden. Eventueel aanwezige verblijfplaatsen in een deel van het clubhuis worden mogelijk ook aangetast.

Agel Adviseurs heeft Ekoza gevraagd nader ecologisch onderzoek uit te voeren naar de aanwezigheid van (natuur)waarden in en rond het plangebied voor vleermuizen. Deze rapportage geeft de bevindingen van dit onderzoek weer.

In hoofdstuk 2 staat het wettelijke kader uiteengezet. Hoofdstuk 3 geeft een beschrijving van het onderzoeksgebied en de voorgenomen ingrepen. Hoofdstuk 4 geeft een korte beschrijving van de onderzoeksmethodes die gebruikt zijn. In hoofdstuk 5 worden de resultaten van het onderzoek vermeld en getoetst aan de Flora- en faunawet. Tenslotte worden in hoofdstuk 6 de conclusies en aanbevelingen gegeven.

2. Wettelijk kader

In dit hoofdstuk wordt in het kort het wettelijk kader en de toepassing op ruimtelijke ontwikkelingen beschreven. Bij de bescherming van natuur in Nederland wordt onderscheid gemaakt tussen soortenbescherming en gebiedsbescherming. De soortbescherming is geregeld in de Flora- en faunawet en de gebiedsbescherming in de Natuurbeschermingswet. De gebiedsbescherming is reeds besproken in de quickscan Flora en Fauna (Ekoza, 2014). Hieruit blijkt dat de werkzaamheden geen negatieve effecten veroorzaken in het kader van de Natuurbeschermingswet.

2.1 Flora- en faunawet

Sinds 1 april 2002 is de Flora- en faunawet van kracht (Broekmeyer, 2003). Deze wet vormt het wettelijke kader voor bepalingen die voorheen in verschillende wetten waren opgenomen, zoals de Vogelwet, de Jachtwet, de Wet bedreigde uitheemse diersoorten en een deel van de Natuurbeschermingswet (soortbescherming). Tevens is de Flora- en faunawet het nationale wettelijke kader waarin de bepalingen van EU-richtlijnen op het gebied van natuurbescherming (soorten) zijn omgezet naar nationaal recht. Doel van de Flora- en faunawet is het in stand houden van de planten- en diersoorten die in het wild voorkomen. Hiertoe is een groot aantal plant- en diersoorten beschermd. In principe mogen er geen handelingen worden uitgevoerd die schadelijk zijn voor de soort. Van de verbodsbepalingen is onder bepaalde voorwaarden een ontheffing mogelijk. Voor alle soorten geldt er een 'zorgplicht': een ieder dient voldoende zorg in acht te nemen voor in het wild levende planten en dieren.

Verbodsbepalingen volgens de Flora- en faunawet:

- Artikel 8:* Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te onwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.
- Artikel 9:* Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.
- Artikel 10:* Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.
- Artikel 11:* Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.
- Artikel 12:* Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

Daarnaast is *artikel 13* eventueel nog van belang in verband met verplaatsen van soorten. Het vervoeren en onder zich hebben van beschermde inheemse soorten is verboden.

Zorgplicht volgens de Flora- en faunawet:

- Artikel 2:*
1. Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving.
 2. De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten voor zover zulks in redelijkheid kan worden gevergd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.

Algemene Maatregel van Bestuur

Middels een Algemene Maatregel van Bestuur is de regelgeving rond de Flora- en faunawet nader ingevuld. Het belangrijkste gevolg is dat de procedures bij ruimtelijke ingrepen en bij bestendig gebruik en beheer aanzienlijk eenvoudiger worden, aangezien voor de meest algemene soorten er een vrijstelling van de verbodsbepalingen komt (voor onder meer ruimtelijke ingrepen en bestendig gebruik en beheer). Bij het toepassen van de Flora- en faunawet wordt voortaan een onderscheid gemaakt in drie categorieën van beschermde soorten, waarbij vleermuizen tot de laatste categorie behoren:

Tabel 1: De algemene beschermde soorten waarvoor ten aanzien van activiteiten in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en bestendig gebruik en beheer een vrijstelling zonder nadere voorwaarden geldt.

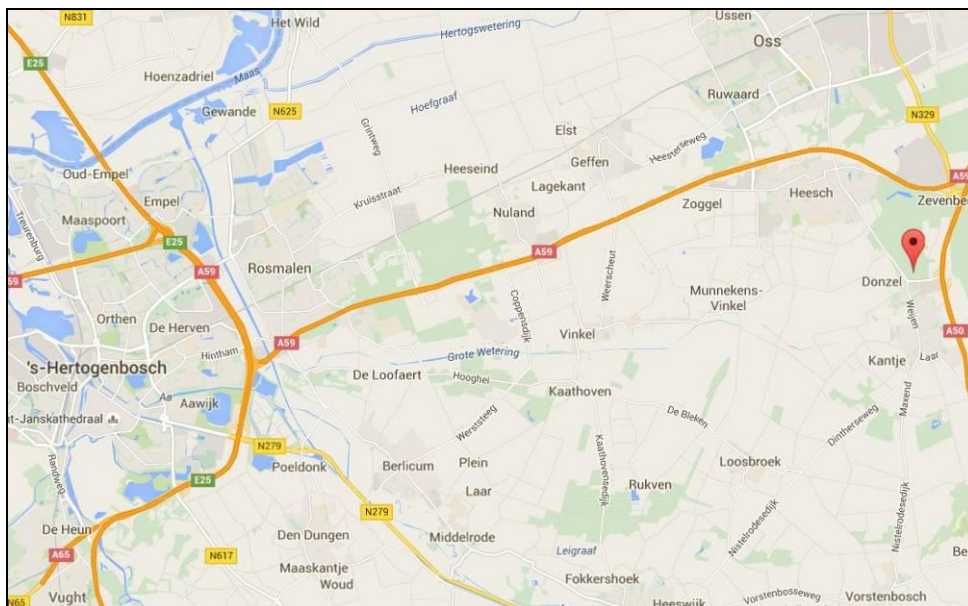
Tabel 2: De bedreigde beschermde soorten: voor een aantal soorten planten en dieren geldt een strikter beschermingsregime. Omdat ze in Nederland als bedreigd worden beschouwd. Vrijstelling geldt als op basis van een goedgekeurde gedragscode wordt gewerkt. Ontheffing kan worden verleend als geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort.

Tabel 3: De strikt beschermde soorten: alle vogelsoorten alsmede plant- en diersoorten die vermeld staan in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn of bij Algemene Maatregel van Bestuur zijn aangewezen als bedreigde soorten (genoemd in Bijlage 1 van het betreffende besluit). Voor bestendig gebruik en beheer geldt ook voor deze soorten een vrijstelling ten aanzien van de verbodsbepalingen in artikelen 8, 9, 11 en 12, mits men werkt op basis van een door de minister goed gekeurde gedragscode. Voor het overtreden van verbodsbepalingen bij ruimtelijke ingrepen is voor aangewezen bedreigde soorten altijd een ontheffing op grond van artikel 75 van de Flora- en faunawet noodzakelijk. Ontheffing kan alleen worden verleend als er geen andere bevredigende oplossing voorhanden is, er sprake is van een in de wet genoemde reden van openbaar belang en er geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort.

3. Gebiedsbeschrijving

3.1 Gebiedsbeschrijving

Het plangebied is in het buitengebied aan de noordzijde van het dorp Nistelrode gelegen. Het plangebied maakt onderdeel uit van de The Duke Golfclub welke is gelegen aan de Slotenseweg 11 te Nistelrode. In de huidige situatie betreft het plangebied het clubgebouw van de golfclub met bijbehorende parkeervoorziening en een gedeelte groen. De ligging is terug te vinden in figuren 1 en 2. Een impressie van het plangebied is te vinden in figuur 3.



Figuur 1: Ligging plangebied (bron: www.googlemaps.com).



Figuur 2: Grenzen onderzoeksgebied (rood) en plangebied (geel) (bron: www.ruimtelijkeplannen.nl).



Figuur 3. Impressie plangebied.

3.2 Voorgenomen ingreep

De opdrachtgever is voornemens om het bestaande clubhuis uit te breiden met een luxe hotelaccommodatie en een congresruimte. De accommodatie komt aan de westzijde van het bestaande clubgebouw en zal ondergronds ermee worden verbonden omdat dit clubhuis wat hoger is gelegen ten opzichte van de directe omgeving (fig. 4 en 5). Met de voorgenomen planontwikkeling zullen er meerdere bomen worden gerooid.



Figuur 4. Tekening toekomstige gebouw, met rechts het clubhuis. Zicht vanaf parkeerplaats.



Figuur 5. Overzichtstekening, met in donkerblauw het clubhuis.

4. Onderzoeksmethode

4.1 Vleermuizen

De gehanteerde methode bestond uit onderzoek met een batdetector zowel in de avond- als in de ochtenduren. Het onderzoek is uitgevoerd volgens het vigerende protocol Vleermuizen 2013. De brancheorganisatie Netwerk Groene Bureaus (NGB) en de Zoogdiervereniging ontwikkelden in 2009 in overleg met de Dienst Landelijk Gebied (DLG) en de Gegevensautoriteit Natuur (GaN) het eerste protocol. Sindsdien wordt het protocol regelmatig geactualiseerd. De organisaties werken hiervoor samen in het Vleermuisvakberaad. De Gegevensautoriteit Natuur stelt het protocol formeel vast, het bevoegd gezag toetst eraan.

Met de batdetector werd gedurende drie avonden en een ochtend geluisterd en gezocht naar in- of uitvliegende vleermuizen en / of naar paarroepende mannetjes. Daarbij was het doel verblijfplaatsen te vinden. Verder is gelet op de af- / aanwezigheid van relevante belangrijke foerageergebieden en vliegroutes.

Voor de inventarisaties is gebruik gemaakt van een batdetector met time-expansion (Pettersson D240x). Hiermee kunnen vertraagde opnames worden gemaakt zodat deze geanalyseerd kunnen worden in het programma Batsound. Met name voor de soorten van het geslacht *Myotis* is dit noodzakelijk om tot een zekere determinatie te komen.

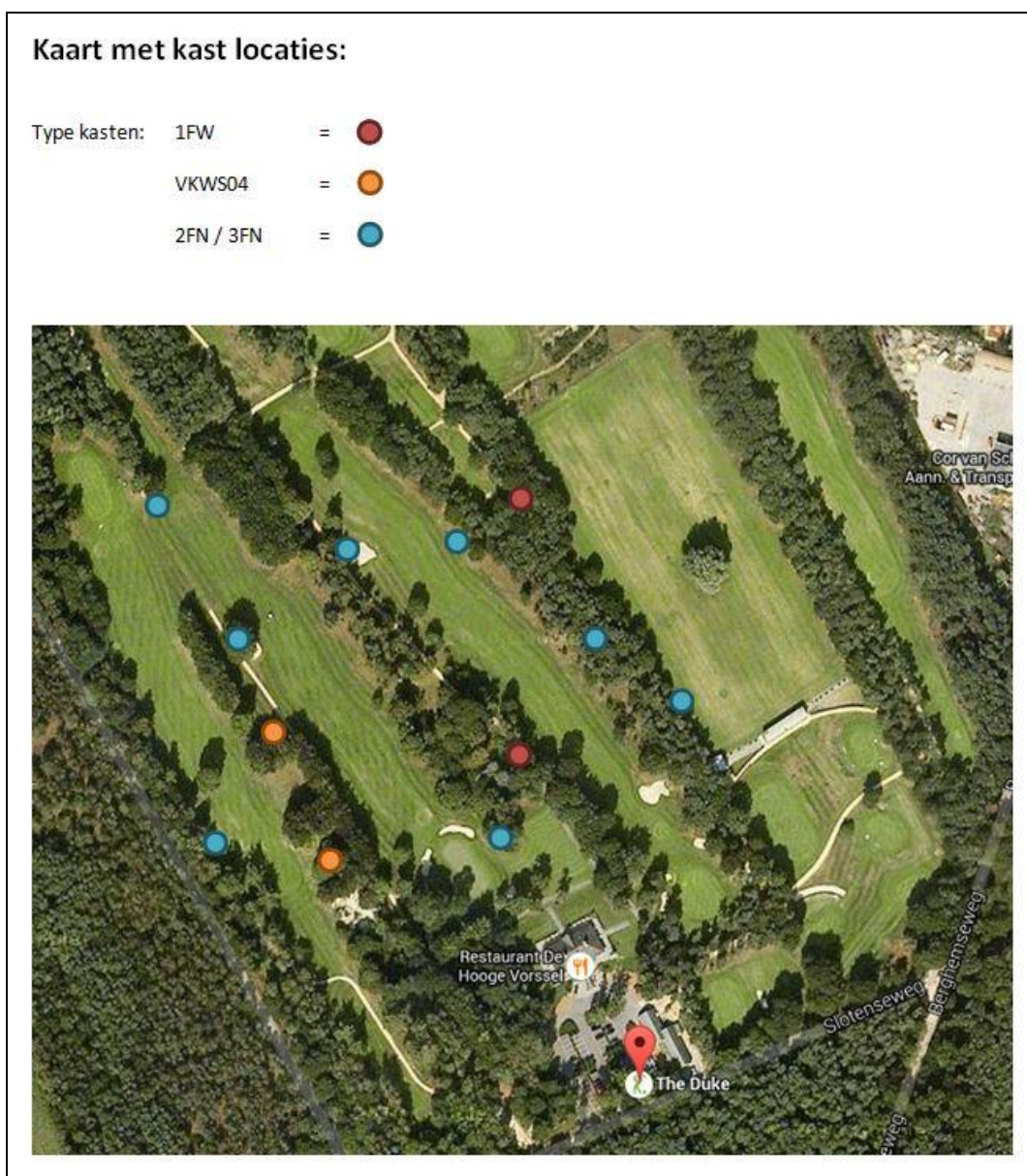
In zowel het kraam- als het parseizoen zijn twee controles uitgevoerd om te kijken of er verblijfplaatsen in de te kappen bomen ten westen van het clubgebouw aanwezig zijn. Ook is er daarbij gelet op eventuele verblijfplaatsen in de westzijde van dit clubgebouw. De data en omstandigheden van de veldbezoeken zijn terug te vinden in onderstaande tabel.

Tabel 1. De omstandigheden tijdens de veldbezoeken voor vleermuizen.

Datum	Tijd	Weer	Wind
9 juni 2016	21.25u-23.30u	Helder, 15 °C	NW 2
12 juli 2016	03.25u-05.25u	Helder, later bewolkt, 15 °C	NO 2
23 augustus 2016	21.10u-23.15u	Helder, 18 °C	ZO 2
13 september 2015	21.00u-23.00u	Helder na warme dag, 23 °C	ZW 1

4.2 Vleermuiskasten

Om op voorhand zeker te weten dat bij eventueel aanwezige vleermuisverblijfplaatsen al voldaan zou zijn aan de gewenningsperiode aan vleermuiskasten uit relevante soortenstandaarden, zijn er ruim op tijd allerlei typen vleermuiskasten opgehangen in het voorjaar van 2016. In figuren 6 en 7 zijn de typen kasten en de ophanglocaties weergegeven. Afhankelijk van de vleermuissoort en de tijd van het jaar worden bepaalde kasten wel of niet gebruikt namelijk.



Figuur 6. Locaties van de opgehangen vleermuiskasten.



Figuur 7. Enkele van de opgehangen vleermuiskasten, v.l.n.r. type 1FW, type 2FN/3FN en VKWS04.

4.3 Uitwerking en rapportage

Toetsing aan de Flora- en faunawet (soortbescherming)

Onderzocht wordt of de verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet worden overtreden, een ontheffing noodzakelijk is en of daaruit voortvloeiende verplichtingen in de vorm van mitigatie of compensatie noodzakelijk zijn. Hierbij is onderscheid gemaakt in tabel 1 soorten en de tabel 2 en 3 soorten van de Flora- en faunawet.

Voor de tabel 1 soorten geldt een algehele vrijstelling voor het overtreden van enkele verbodsbepalingen wanneer sprake is van bestendig beheer en onderhoud en bestendig gebruik of van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling. Wel geldt te allen tijde de zorgplicht (zie paragraaf 2.1).

Voor tabel 2 soorten, en bij bestendig beheer en onderhoud en ruimtelijke ontwikkelingen en inrichting is het mogelijk om met een door het ministerie van EZ goedgekeurde gedragscode te werken. Als de beschreven maatregelen van een goedgekeurd gedragscode in acht worden genomen, is een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet niet noodzakelijk.

De tabel 3 soorten zijn strikt beschermd. Indien er verbodsartikelen overtreden gaan worden is een ontheffing nodig. Gierzwaluw, huismus, roofvogels en vleermuizen zijn voorbeelden van tabel 3 soort(groep)en, waarvan de verblijfplaatsen jaarrond zijn beschermd.

5. Resultaten

De werkzaamheden die uitgevoerd zullen worden kunnen effect hebben op beschermde soorten. Onderzocht is of met de realisatie van het nieuwe gebouw er verblijfsplekken van vleermuizen verloren kunnen gaan of andere waarden voor vleermuizen aangetast kunnen worden.

5.1 Vleermuizen

5.1.1 Kraamseizoen

Veldonderzoek

Tijdens het eerste bezoek in juni 2016 werden geen in- of uitvliegende vleermuizen waargenomen. Er vlogen wel gedurende een groot deel van het bezoek een tot twee foeragerende gewone dwergvleermuizen rond de bomen en het grasveldje binnen het plangebied. Tussen 22.15u en 22.50u vlogen bovendien meer dan twintig laatvliegers over het westelijk gelegen langwerpige deel van het golfterrein. De laatvliegers kwamen vanaf zuidwest en bogen af richting noord zogauw ze boven het open terrein kwamen (fig. 8). Vanaf ongeveer 22.50u werden ze niet meer waargenomen.

Tijdens het ochtendbezoek van 12 juli werden wederom geen uitvliegende vleermuizen of andere soorten dan de gewone dwergvleermuis waargenomen. Ook geen laatvliegers. Wel werden de gehele ochtend een of twee foeragerende gewone dwergvleermuizen gehoord en gezien in het plangebied en waren er maximaal vijf gewone dwergvleermuizen aan het foerageren boven het water op de golfbaan een honderdtal meter ten noorden van het clubgebouw.



Figuur 8. Vliegroute laatvliegers 9 juni 2016 (pijlen) en foerageergebied laatvliegers (ovaal).

5.1.2 Paarseizoen

Veldonderzoek

Op de avond van 23 augustus werden twee tot drie laatvliegers jagend boven het golfterrein aan de westkant van het plangebied waargenomen. Ze waren aanwezig tot circa 22.30u. Een gewone dwergvleermuis werd eveneens kort foeragerend waargenomen boven dit zelfde golfterrein. Binnen het plangebied was het die avond en ook op de avond van 13 september verder erg stil. Tijdens de tweede ronde was de laatvlieger er weer op de bekende plek, nu slechts eentje en werd een rosse vleermuis twee maal gehoord, overvliegend in onbekende richting. Boven de parkeerplaats aan de westkant werd bij het weggaan een jagende gewone dwergvleermuis waargenomen. Van paarroepende vleermuizen was in deze periode samenvattend geen sprake.

Effectenbeoordeling

Er bevinden zich geen verblijfplaatsen van vleermuizen in de bomen binnen het plangebied of in het relevante deel van het clubgebouw (westkant). Foerageergebied van laatvliegers is aanwezig boven het golfterrein ten westen van het plangebied. Ook loopt er een vliegroute van laatvliegers westelijk langs het plangebied. Door rekening te houden met de inrichting van het terrein wordt deze vliegroute en de foerageermogelijkheden niet aangetast. Zo dient men:

- 1) de bomen die in de groene ovaal in de onderstaande figuur is weergegeven intact te laten. Enerzijds blijft het geleidend effect erdoor behouden, anderzijds wordt zo eventueel licht vanuit het nieuwe gebouw zoveel mogelijk tegengehouden.
- 2) zoveel mogelijk het schijnen van licht (naar het westen) vanuit de nieuwbouw te voorkomen. Hoe donkerder hoe beter aan de westzijde. Dit kan door het vermijden van buitenverlichting aan de westkant in combinatie met het dicht laten groeien van de ruimte tussen de bomen binnen de groene ovaal, met bomen en hoge struiken (bijvoorbeeld rhododendrons).



Figuur 9. De bomen die op zijn minst intact moeten worden gelaten voor de laatvlieger-vliegroute.

6. Conclusies en aanbevelingen

Aan de hand van het voorgaande kan een aantal conclusies worden getrokken en worden aanbevelingen gegeven voor de te nemen vervolgstappen.

6.1 Vleermuizen

Er bevinden zich geen verblijfplaatsen van vleermuizen in het plangebied. Het plangebied wordt gebruikt door hooguit een enkele gewone dwergvleermuizen om te foerageren, maar is niet essentieel als foerageergebied.

Een vliegroue van laatvliegers (>20 ex.) loopt direct ten westen langs het plangebied, boven het betreffende golfterrein. Ook dient dit open golfterrein als foerageergebied voor de laatvlieger.

6.2 Vleermuiskasten

Er zijn preventief diverse kasten opgehangen op het golfterrein. Deze kasten dienen dan wel niet als alternatieve verblijfplaats voor vleermuizen die door de ingreep zijn moeten verhuizen maar kunnen in de (nabije) toekomst wel een fraai onderkomen gaan vormen voor diverse boombewonende soorten zoals rosse vleermuis, ruige vleermuis, gewone dwergvleermuis of gewone grootoorvleermuis. Wellicht zijn er binnen de club of in de omgeving van Nistelrode mensen die het interessant vinden deze ontwikkeling te volgen. Informatie zou men kunnen opvragen bij de Vleermuiswerkgroep Noord-Brabant.

6.3 Vervolgstappen

Een vliegroue van laatvliegers loopt direct ten westen langs het plangebied, boven het golfterrein. Ook foerageren hier regelmatig laatvliegers. Door rekening te houden met de inrichting van het terrein worden deze vliegroue of de mogelijkheden tot foerageren niet aangetast. Dit wordt besproken in paragraaf 5.1.2. Zo dient men bepaalde bomen intact te laten en lichthinder vanuit het nieuwe gebouw tegen te gaan door enerzijds het hier zo duister mogelijk te laten en anderzijds de bosrandzone te verdichten met bomen en hoge struiken (bv rhododendrons). Wanneer deze lichthinder zo wordt voorkomen en het geleidend effect van de bosrand intact blijft is er geen conflict met de Flora- en faunawet. Wanneer dit niet mogelijk blijkt zal vliegroue en foerageergebied worden aangetast en zal er eerst een ontheffing moeten aangevraagd voor artikel 11 (aantasting vaste verblijfplaatsinclusief functioneel leefgebied) uit de Flora en faunawet bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (MEZ) in Den Haag.

Bronnen

Literatuur

- Broekmeyer, M.E.A., F.G.W.A. Ottburg en F.H. Kistenkas, 2003. Flora- en faunawet, Toepassing van artikel 75 in de praktijk. Alterra, Wageningen.
- Agel, 2015. Quicksan flora- en faunawet, Slotenseweg 11 Nistelrode. In opdracht van Beeck Adviseurs voor Ruimtelijke Ontwikkeling, Eindhoven. Projectnummer 20150609.

Websites

- www.rijksoverheid.nl
- www.google.nl/maps
- <http://www.netwerkgroenebureaus.nl/werken-aan-kwaliteit/vleermuisprotocol>
- <http://www.vleermuizeninbrabant.nl/>
- <http://www.waveka-nestkasten.nl/vmchk/vleermuisbescherming.html>
- http://www.vivara.nl/ctrl/node:98;page:16;product_view:list;/vleermuizen